
MIHAI EMINESCU

LĂMURIRI PENTRU VIAȚA ȘI OPERA LUI EMINESCU

REDACTATE CU CONCURSUL LUI

GH. BOGDAN-DUICĂ

DE

LECA MORARIU



RAREȘA (RALUCA) IURAȘCU

Mama lui Eminescu

născută 1816, moartă în 15 Aug. 1876

MIHAI EMINESCU

LĂMURIRI PENTRU VIAȚA ȘI OPERA LUI EMINESCU

Redactate cu concursul lui

G. H. BOGDAN-DUICĂ

DE

LECA MORARIU

„Dodecameron dramatic“

(Epoca berlineză)

În manuscrisul 3275, f. 175 v., Eminescu a însemnat următoarele teme dramatice :

Dragoș-Vodă.

Neamul Mușatin. (Mircea Vodă). Bătălia dela Nicopole.

Alexandru cel Bun. *Carl der Grosse*.

Ștefan și Ilie. *Sarmis*.

Ștefan cel Mare. El însuși.

Bogdan cel chior. *Ortnit*.

Ștefan cel tinăr. *Harald (Twardowski)*.

Petru Rareș. *Eginhard*.

Alexandru și Iliăș.

Alexandru Lăpușneanu.

Despot-Vodă.

Să ne dăm seamă ce cantitate de idei se respiră din aceste puține rânduri.

În articolul ce-l plănuise (dar nu-l tipări?) despre teatru'n 1869 Eminescu cerea o întoarcere la Neculce, Ureche, Negruzzi. Deci Ureche este o lectură dinainte de 1869. Cefind pe Ureche descoperim că „Dodecameronul dramatic“ a fost o serie de planuri ivite pe rând, după o cetire, ori după mai multe cetiri, din — Ureche. Eu admit așadar, că temele-i răsăriră din *Domnii ferei Moldovei*, ediția Kogălniceanu, Cap. I (Dragoș), Cap. IV (Alecsandru-Vodă cel Bun), Cap. VI (Iliăș și Ștefan-Vodă), Cap. XII (Ștefan cel Mare), Cap. XIII (Bogdan cel orb), Cap. XIV (Ștefan cel tinăr), Cap. XV (Petru Rareș), Cap. XIX (Iliăș-Vodă, turcitul), Cap. XXII (Alecsandru-Vodă Lăpușneanu), Cap. XXIII (Despot-Vodă), Cap. XXV (Alec-

sandru Lăpuşneanu, a doua oară). Era vorba de o dramatizare, *de sigur cu desvoltări*, a istoriei Moldovei, dela Dragoş-Vodă până la Vodă Lăpuşneanu.

Direcţiunea *desvoltărilor* este indicată de cinci ori, în cinci cazuri.

Alecsandru cel Bun i-a adus poetului aminte de Carol cel cel Mare. Alecsandru „multe lucruri bune au început a face în ţeară“ „cu darul de înţelepciune ce avea dela milostivul D=zeu“; multe lucruri bune făcuse şi Carol cel Mare. Eginhard, pomenit la Petru Rareş, este biograful lui Carol cel Mare; Eminescu l-ar fi văzut pe Alecsandru în înţelesul lui Einhard?

Ştefan şi *Ilie* sunt fraţii duşmani. Iliaş vrea să-l omoare pe Ştefan care fuge la Munteni; Ştefan i-au scos lui Iliaş ochii; etc. Indicaţia Sarmis ne spune că motivul este cel tratat în *Gemenii* (Brigbelu şi Sarmis). Cf. Hodoş-Chendi, *Poesii postume*, 1908, p. 210.

Ştefan cel Mare este „el însuşi“, este incomparabilul, sfântul, pe care, zice Ureche, „nimene din Domni, nice mai nainte, nice după aceea, nu l-au agiuns“, deci, şi după Ureche, incomparabilul.

Bogdan cel chior şi *Ortnit*? *Ortnit* este literatură germană veche, depela a. 1225. Rege al Lombardiei, Ortnit apare ca peşitor al unei fete de rege păgân, din Răsărit, Sidrat, din cetatea depe muntele Taborului. Cu puterea şi cu şiretlicuri, Ortnit câştigă fata. Tot astfel Bogdan cel chior s'a bătut în ţara leşască pentru Elisafra, sora craiului, atunci când Bogdan a lovit cu sulita în poarta Liovului. Ortnit are şi părţi romantice. Cum ar fi motivat Eminescu?; tot romantic?; nici vorbă, tot!

Ştefan cel tinăr asemănat cu *Harald* şi *Twardowski*? Regi Haraldzi au vieţuit în Anglia, în Norvegia, în Danemarca. La care va fi cugetat Eminescu?; nu-i niciun semn de-a putea găci. Şi cum l-ar fi complicat pe Twardowski? Twardowski, doritor de ştiinţe şi plăceri (ca Faust), face cu diavolul o învoială, să-l satisfacă; la termen diavolul vine să-l ducă; îl ia şi-l duce prin aier; dar el începe a cânta un cântec religios şi diavolul îl părăseşte; rămas între cer şi pământ, Twardowski va pluti în văzduh până la a doua venire! Mickiewicz a stors din basmul lui o baladă fantastică-grotescă, în care pe Twardowski îl scapă doamna Twardowska, de care necuratul fuge prin gaura uşii! Ce legătură va fi gândit Eminescu între povestea polonă şi Bogdan cel tinăr?!

În sfârşit Eginhard şi *Petru Rareş*. Eginhard (Einhard) este

biograful lui Carol cel Mare, eremitul dela Seligenstadt († 14 Martie 840). Voit=a Eminescu să-l scrie pe Rareș cașicum i=aar fi sămănat lui Carol? Să-i aplice domnului român proporțiile panegirice cu care Eginhard a înzestrat pe Carol? Nu se poate ști. Pentrucă, altfel, între faptele vieții lor nu sunt asemănări.

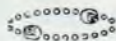
Rămâne de accentuat, însă, *metoda* lui Eminescu: de=a gândi despre noi prin *paralelisme* interesante. Fiindcă sunt interesante, adaoș încă o comparație. În manuscrisul 2254 fila 19 aflu rândurile:

„Ce s'a numit *dramă clasică* s'ar putea introduce prin piese ca: *Ovid* (din Dacia), caracter și idei în operele sale; *Crucea 'n Dacia seau Joe și Christ. (Polyeuct.)*“.

Em. se gândise, cu siguranță, la *Polyeuct*=ul lui Corneille.

În acelaș caiet 2275, filele 5, 79, 90, 115 se află fragmente din piesa *Bogdan=Dragoș*. *Bogdan=Dragoș* n=rul 1 din „*Dodecame=ron*“ (piesă tipărită) descopere stilul in care Eminescu ar fi drama=tizat *toată istoria veche a Moldovei*.

Gh. Bogdan=Duică



„Luceafărul“ în nemțește

(Sfârșit)

Urmează desiluzia Luceafărului:

În locul lui venit din ceriu	Căci este sară'n asfințit
Hyperion se'nțoarse	Și noaptea o să'nceapă,
Și, ca și'n ziua cea de ieri,	Răsare luna liniștit
Lumina și= o revarsă.	Și tremurând din apă.

Și umple cu=ale ei scâtei
Cărările din crânguri . . .
Sub șirul lung de mândri tei
Ședeau doi tineri singuri.

Herz păcătuțește mereu prin inexactitate:

Es kehrt zurück Hyperion	Es weicht der Tag, es kommt die Nacht,
An seine früh're Stelle,	Sein Licht beginnt zu scheinen
Wie Tags zuvor auf seinem <i>Thron</i> ¹⁾	Auf Wellen wiegt er sich und wacht,
Erglänzt er himmlisch helle.	Und zittert in den <i>Hainen</i> .

Sein silberheller Strahl durchbricht
Der Linden duft'ge Aste,
Bescheint mit seinem süßen Licht
Zwei junge liebe *Gäste*.

¹⁾ Indicăm și mai departe prin caractere *cursive* neajunsurile, iar prin litere spațiate meritele traducerii.

A vorbi de „tronul“ luceafărului e cât se poate de deplasat, îndeosebi în raport cu starea lui sufletească.

În strofa a doua lipsește *Luna*, și răsăritul ei din apă — tablou pe care traducătorul îl înlocuiește cu legănarea luceafărului pe valuri și tremurul luminii sale în dumbrăvi. Ar fi o substituție care nu iese din nota eminesciană; totuși era de preferat tabloul original, care se putea obține printr'o ușoară retușare a versului al doilea:

Der Mond beginnt zu scheinen.

În strofa a treia, rima „Gäste“ s'ar mai putea admite, dacă traducătorul nu neglija epitetul *singuri*, atât de esențial.

Schroff se distinge și de data aceasta prin exactitate.

Zurück zum Ort, der ewig sein,	Denn Dämmerung herein nun bricht,
Hyperion sich wendet,	Die Nacht lässt sich hernieder;
Und, gleichwie Tags zuvor, den Schein	Es steigt des stillen Mondes Licht
Des Lichts herab er sendet.	Aus Wellen zitternd nieder.

Und hat des Haines Pfad besät
Mit hellen, goldnen Litzen...
Dort, wo die Lindenreihe steht,
Zwei Menschenkinder sitzen...

„*Der ewig sein*“, locul care din veci e „al său“, e într'adevăr identic cu locul „*menii*“ din ceriu. Din tabloul răsăritului lunii nu lipsește nici un amănunt. Iar rima „*Litzen*“ = fire (de lumină) e în notă, întrucât nu se depărtează prea mult de „scânteii“.

Botez reușește a fi liber și totuși adecvat:

An seinen Ort, am Himmel dort	Denn es ist Abend, und die Nacht
Hyperion kehrt wieder,	Wird bald die Erd' umschlingen
Und so wie gestern, strömt auch heut	Und langsam, zitternd, steigt der Mond
Sein helles Licht hernieder.	Empor, aus Wasserringen.

Bestreut mit seinen Strahlen sind
Des Hains geheime Strassen.
Im Schatten einer Lindenreih'
Zwei schöne Kinder sassen.

Un merit e „strömt“, corespunzând exact cu „revarsă“; iar „*Wasserringe*“ e o metaforă reușită, datorită rimei. „*Bestreut*“ redă și imaginea scânteilor ce umplu cărările, care, oricum, în limbaj poetic, pot fi și „*Strassen*“, când o cere rima.

Scheibler de data aceasta nu satisface deplin :

Zu seinem Platz am Himmelszelt	Der Abend ist im Niedergeh'n ;
Hyperion kehrt zurücke ;	Es kommt die Nacht gezogen ;
Wie gestern schickt er auf die Welt	Der Mond geht auf so ruhig schön
Die hellen Strahlenblicke.	Und zittert auf den Wogen.

Er füllt den Pfad im Waldesraum
Mit seinem lieben Scheine ;
Und unter'm alten Lindenbaum
Da sassen zwei alleine.

Personificarea „hellen Strahlenblicke“ e neavenită, dacă avem în vedere tulburarea sufletească a luceafărului. Iar în strofa a treia, „lieben Scheine“ e prea departe de „scânteii“ — dar are în schimb meritul de a fi dat, ca rimă, pe „alleine“, neglijat de ceilalți traducători.

Și acum, continuarea idilei :

— „O, lasă-mi capul meu pe sân,	Hyperion vedea de sus
Iubito, să se culce,	Uimirea'n a lor față ;
Sub raza ochiului senin	Abia un braț pe gât i-a pus
Și negrăit de dulce ;	Și ea l-a prins în brațe...

Cu farmecul luminii reci	Miroase florile argintii
Gândirile străbate-mi,	Și cad, o dulce ploaie,
Revarsă liniște de veci	Pe creștele-a doi copii
Pe noaptea mea de patemi.	Cu plete lungi, bălaie.

Și de asupra mea rămâi	Fa îmbătăta de amor
Durerea mea de-o curmă,	Ridică ochii. Vede
Căci ești iubirea mea dintâiu	Luceafărul. Și'n cetișor
Și visul meu din urmă“.	Dorințele-i încrede :

„Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde'n codru și în gând,
Noroc=mi luminează!“

Am subliniat notele pe care le credem mai esențiale ca valoare poetică și care ne vor da și criteriul aprecierii traducerilor. O difi-cultate, care trebuie lămurită în prealabil, o prezintă versul întâiu din strofa a doua : care e lumina rece, de al cărei farmec ar dori să se pătrundă Cătălin ? E lumina din ochii ei sau a lunei ? E și una și alta : el o roagă ca privirile ei senine să-i pătrundă gân-dirile cu acelaș farmec pe care îl produce lumina rece a lunei.

Herz rămâne acelaș, negliând mereu nuanțele, abătându-se chiar total.

„O lass' mein Haupt, Geliebte mein,
An deinen Busen sinken,
Und lass' mich *durstigen* den Schein
Von deinen Augen *trinken*."

*Bei diesem Licht, das uns erhellt,
Beim einzigen Gedanken
Der mich erfüllt: — dass sich gesellt
Genesung mir dem Kranken.*

O weil' bei mir, o heil' mein Herz,
Erhöre mich, nicht säume,
Du bist mein erster Liebesschmerz,
Der letzte meiner Träume.

Von oben sah's Hyperion bang,
Er sah, *wie sie ihm nickte*,
Wie er die Arme um sie schlang,
Und sie ans Herz ihn drückte.

Da fielen duftend wunderbar
Der Linden *holde* Blüten,
Hienieder auf das blonde Paar,
Als wollten sie es hüten.

Und sie blickt auf, sieht *Lucifer*
Auf *ewigem Geleise*,
Im Liebestaumel *atmend schwer*
Spricht sie beschwörend leise.

În str. 1-a, „sinken“ a dat rima „trinken“ în urma căreia Cătălin a trebuit să fie — „durstig“ !! Strofa a doua nu menține din original decât doar singurul cuvânt „lumină“. — În strofa a treia, „bei mir“ nu e imaginea concretă „deasupra mea“, iar încolo mai e și păcatul arhibanalei rime Herz : Schmerz. — Uimirea (=transportul, extazul), celor doi îndrăgostiți, la H. e redusă, extrem de prozaic și banal, la „wie sie ihm nickte“. De altcun vom vedea că nuanța aceasta n'a redat-o nici unul din traducători. — Nu H. era să-și dea seamă de importanța epitetului „florile = argintii“, epitet care evocă toată feeria peisajului de lună; el nu vede decât „holde Blüten“, iar versul rimă „Als wollte sie es hüten“ e umplutură, precum umplutură prozaică e și determinarea fiziologică „atmend schwer“ din strofa finală.

Schr. prezintă de data aceasta unele neajunsuri :

— „O, las' mein Haupt an meiner Brust,
Geliebte, ruh'n ganz stille,
Dass mit unsagbar süsser Lust
Den Blick auf mir ich fühle."

Der Zauber dieser kalten Pracht
Durchdringe all mein Denken
Und möge meiner Leiden Nacht
Für immer Ruhe schenken:

Wenn du *bewachest meine Ruh'*,
Ist nicht für Schmerz mehr Raum,
Die erste Liebe bist ja du
Und auch mein letzter Traum“.

Von oben sah Hyperion
All das in tiefem Harme,
Der unten hob den Arm. und schon
Um ihn sie schlang die Arme.

Die Lindenblüten duften süß ;
Der Wind, als weiche Flocken
Aufs Haupt der zwei sie fallen liess,
Auf ihre blonden Locken.

Von Liebeslust betäubt, verwirrt,
Hat sie den Blick erhoben ;
Zum Abendstern ihr *Flüstern* irrt
Der leuchtete dort oben.

Dificultatea din versul întâiu al strofei a doua, de care vorbiam mai sus, Schr. o rezolvă numai în parte, intrucât la el Cătălin nu apelează la iubită, ci dorește :

Farmecul acestei splendori reci
Să-mi pătrundă toată gândirea.

Versul 1 din strofa a treia, Schr. îl traduce greșit ; e o eroare interesantă : în locul tabloului concret — privirea fetei aplecată deasupra tânărului — o idee abstractă :

Dacă tu vei veghia asupra liniștii mele.

În strofa următoare, uimirea a finerilor devine un prozaic și vag „all das“ ! — Epitetul „argintii“ îl căutăm înzădar ; în schimb, „weiche Flocken“ ar fi un echivalent admisibil pentru „dulce ploaie“, datorit rimei. Iar „Flüstern“ e chiar „încetșor“.

B. e superior lui Schr. :

„O, lass', Geliebte, meinen Kopf
An deine Brust mich legen,
So unter Deines Augenpaars
Unsagbar süßem Segen.

Hyperion von oben sah
Die Liebesglut, die warme ;
Kaum legt er seinen Arm um sie,
Ihn drückt sie in die Arme.

Mit ihrem kalten Licht sollst Du
Durch meine Sinne dringen,
Und Ruh' für immer giessen auf
Mein sehnsuchtsvolles Ringen.

Es duften Silberblumen weich,
Und fallen, süßer Regen,
Den Kindern auf das lange Haar,
Auf goldnen Lockensegen.

So über mir bleib' immerdar,
Soll ich je glücklich werden ;
Denn Du bist meine erste Lieb',
Mein letzter Traum auf Erden“.

Und liebetrunken richtet sie
Das Augenpaar nach oben
Und sieht den Abendstern und sagt
Ihm, was ihr Sinn gewoben.

În str. 1-a, „Segen“ e o abstractizare justă a imaginii „rază“. Dar „Kopf“ e prozaic, nu aparține vocabularului poetic și trebuia înlocuit prin „Haupt“, pe care îl au și H., Schr. și Schbl. — În versul 1 din strofa a doua, prin pronumele *ihrem* indică lumina rece a ochilor iubitei — ceea ce nu e rezolvirea completă a problemei. Un merit e versul „So über mir bleib' immerdar“, reproducând întocmai imaginea concretă a originalului. — „Uimirea“ e o nuanță cu mult mai diafană, mai gingașă decât „Liebesglut“. Remarcăm apoi meritul imaginii „Silberblumen“, iar „Lockensegen“ e una din rimele fericite. În schimb, în strofa finală lipsește „încetșor“, iar în versul ultim traducerea e factice.

Schbl. are frumuseți de interpretare liberă, dar și neajunsuri, provenind din aceeași sursă :

„O, lass' mein Haupt an meine Brust,
Geliebte, sanft mich legen ;
Dein Augenstrahl weckt *helle Lust*,
Unsagbar *süßes Regen*."

Hyperion in der Höh' erschaut
Die *Lust* auf ihren Wangen ;
Kaum legt den Arm er um die Braut,
Eilt sie, ihn zu umfangen."

Der Zauber deines kühlen Blicks
Soll an dem Sinn mir haften ;
Erstrahl' im Schein des ew'gen *Glücks*,
Nacht meiner Leidenschaften !

Rings duften Blüten, *silberweiss*,
Ihr *Tau* fällt ohne *Stocken*
Auf beider Kinder Häupter leis',
Schmückt ihre blonden Locken."

O, dass dein Haupt ob meinem

[*blieb'*,

Damit mein Weh' sich wende ;

Du bist ja meine erste Lieb'

Und meiner Träume Ende !"

Von Liebe trunken blickt sie auf

Und ihre Augen schauen

Den Abendstern im fernen Lauf,

Will ihm ihr Glück vertrauen."

„Helle Lust“ și „süßes Regen“ sunt amplificări cât se poate de fericite. Versul 1 din strofa a doua, Schbl. îl interpretează ca și B., dar e superior prin faptul că nu neglijează ideea de „farmec“ ; în schimb, în versurile 3 și 4 din aceeași strofă, a postrofa la adresa „nopții de patimi“ e nefirească, iar „Glücks“ nu e „liniștea“. — Versul 1 din strofa a treia are meritul de a menține imaginea concretă, ca și al lui B. Dar, în strofa următoare, Lust nu e „uimirea“. Florile argintii, Schbl. nu le-a neglijat ; în schimb versul „Ihr Tau fällt ohne Stocken“ prezintă două neajunsuri : e confuz, făcând pe cetitor să se gândească la o roaună propriu zisă, când nu e decât comparația florilor ce cad ca o ploaie — iar „Stocken“ prea e rimă la „Locken“. În sfârșit, în strofa ultimă, lipsește nuanța „în-cetșor“.

Ne-a mai rămas încă numai „catastrofa“ :

El tremură ca alte dăți

În codri și pe dealuri,

Călăuzind singurătăți

De mișcătoare valuri ;

Dar nu mai cade ca'n trecut

În mări din tot înaltul :

— „Ce-ți pasă ție, chip de lut,

Dac'oiu fi eu sau altul ?

„Trăind în cercul vostru strimt,

Norocul vă petrece —

Ci eu în lumea mă simt

Nemuritor și rece“.

H. rămâne consecvent până la sfârșit în desconsiderarea textului :

Wie sonst hebt er noch einmal auf,	Er stürzt nicht mehr ins Meer hinab,
Ob Waldungen und Hügeln,	Und spricht: „Aus Staub geboren,
Und seinen Schmerz sieht er vollauf	Dem ist bestimmt doch nur ein Grab.
Sich in den Wellen spiegeln ;	Wen immer du erkoren.

In euren Kreisen webet hin,
Genießt die wen'gen Tage,
Doch ich, der ich unsterblich bin,
Leb' ewig und entsage“.

Nici Schroff nici Botez nu reușesc deplin :

Schroff :

Er zittert wie in früh'rer Zeit,	Doch reisst er diesmal nicht sich los
Auf Hügeln, in die Wälder,	Und fällt ins Meer als <i>Wand'rer</i> :
War Führer durch die Einsamkeit	— „Was geht's dich an, du Erdenkloss,
Bewegter Wellenfelder.	Bin ich es, ist's ein anderer !

Ihr lebt in eurem engen Kreis,
Wo ihr euch glücklich wähet —
Ich bin unsterblich, kalt wie Eis,
Mit meinem Los versöhnet“ . . .

În v. 3 din str. 1=a, „war“, care nu are rost, se putea înlocui ușor și potrivit prin „als“ sau „ein“, cum traduce Scheibler. „Wellenfelder“ e un merit al rimei, ca și „Erdenkloss“, — în schimb, „Wand'rer“ e încă unul din păcatele ei ; căci a cădea din înaltul cerului în mare nu e a fi călător.

Botez :

Er zittert, wie er sonst getan,	Er stürzt sich aber nicht wie sonst
Auf Berg und <i>Waldesbogen</i>	Ins Meer, vom <i>Himmelschilde</i> :
Und leuchtet auf die Einsamkeit	„Ob ich, ob er, es ist Dir gleich,
Bewegter, stiller Wogen.	Du armes <i>Tongebilde</i> .

Im eurem engbegrenzten Kreis
Das Schicksal lenkt euch gnädig,
Ich aber bleib, in meiner Welt
Wie früher : kalt und *ewig*“.

Dacă rima „Waldesbogen“ se poate admite ca metaforă originală, în schimb „Himmelschilde“ nu e decât rimă, fără rost ca imagine și idee. Iar „ewig“, oricât e echivalent cu „nemuritor“, e asonanță, licență, pe care sentimentul nostru o respinge când e vorba de Eminescu și pe care, încă odată, n'o iertăm în special lui Botez (v. mai sus). Remarcăm în schimb „Tongebild“, traducere cât se poate de adecvată pentru „chip de lut“.

Încă odată Scheibler e superior :

Wie einst, so kommt sein Licht auch heut'	Doch nimmer wirft er sich im Sturm
Durch Wald und Feld gezogen,	Zum Meer, als Weltenwand'rer;
Ein Führer durch die Einsamkeit	Was kümmert's dich, du Erdenwurm,
Der wildbewegten Wogen.	O ich's bin, ob ein and'rer!

In eures engen Kreises Feld
 Euch lenken Glücksgefühle,
 Doch mich in meiner Welt
 Unsterblichkeit und Kühle.

Pentru „wildbewegten“ era de preferat „stets bewegten“.

O altă obiecțiune, pe care am făcut-o și lui Schroff, e „Weltenwand'rer“ ; „Erdenwurm“, fără să fie chiar echivalentul exact pentru „chip de lut“, corespunde ca nuanță afectivă. Îndeosebi în strofa finală, Schbl. își afirmă superioritatea.

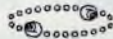
Am ajuns la capătul unei analize pedante, migăloase și nu ne facem iluzia că vor fi prea mulți cetitori cari să ne fi urmat până aici. Am ținut totuși să-i dăm cercetării noastre, care se putea restrânge la câteva exemplificări, proporțiile cele mai vaste, considerând traducerea uneia din puținele capodopere românești într'o limbă mondială ca o problemă de mare importanță și apoi pentru faptul că, urmărind traducerile strofă cu strofă, ni se oferiau și prilejuri de a lămuri amănunte și nuanțe ale originalului.

Problema o putem considera aproape rezolvită de Scheibler, care are și exactitatea ideilor și imaginilor, și frumusețea și muzicalitatea limbei, și perfecțiunea metrică, încât obiecțiunile ce am trebuit să i le facem n'au fost decât prea puține și rare de tot locurile unde e inferior vreunuia din ceilalți trei. Dintre aceștia, în rândul al doilea urmează Schroff, a cărui exactitate nu e totdeauna poezie, frumuseță.

Lui Botez, cu toate meritele pe care i le-am remarcat, nu-i putem acorda decât locul al treilea, pentru licența metrică de a reduce rima încrucișată la schema a, b, c, d, licență la care mai adaogă și alte imperfecțiuni de rimă și ritm.

Cât despre Herz, ne-am convins că traducerea lui aproape nu contează.

Victor Morariu



Studiul nostru era terminat, când am putut ceti, în manuscris, alte două traduceri, bucovinene : a părintelui Olvian Sorocean și a d=ului dir. Laurentie Tomoiagă, ambele prezentând calități remarcabile.

V. M.

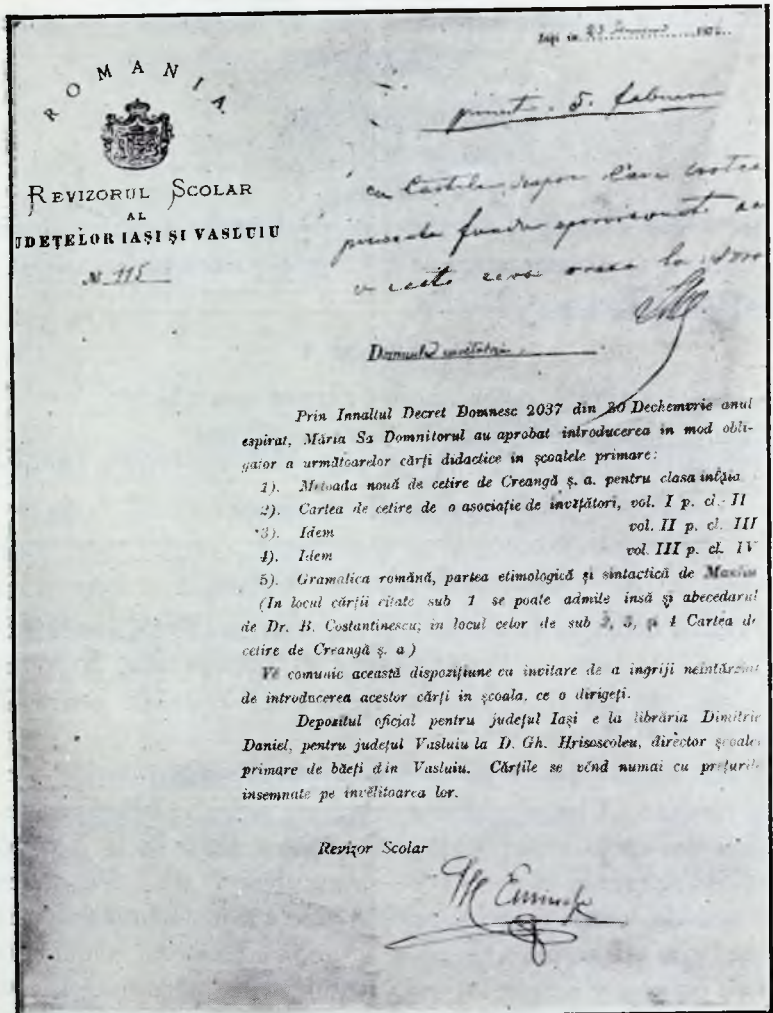
Gânduri epice Planul lui Decebal

Cântul I

Zei Daciei.

Dochia, vrăjitoare tânără, apare la ei.

Ogur, cântărețul, espus de o față de împărat în codri, care a



învățat dela paserile codrilor să cânte și delectează, orb fiind, mesele
zeilor, e luat de soare în carul său, fără teamă că va orbi, pentru a
se cobori în poporul Daciei și a-l însufleși la luptă.

Cântul al doilea

Roma.
 Pregătiri de resboiu.
 Podul peste Dunăre.
 Ogur însufletește poporul
 Descrierea popoarelor aliate cu Dacii.
 Corbul Munin vestește peire.

Nemijlocit înaintea luptelor Ogur se 'ntoarce în țara zeilor.

Cântul al 3

Lupta ultimei cetăți
 Lupta zeilor.
 Fuga celor Daci.

Pe Ogur cel orb îl târesc cai și el cade 'n marea înghețată.
 (Descrierea halelor albastre și a zeilor. Suntem pe stâlpi).
 Episod : Traian și Dochia.

Cântul al 4

Ogur povestește zeilor nordici nenorocirea Daciei.
 Soarele apune într'adins în marea înghețată.
 Luminarea feerică (a) halelor mării.
 El li povestește asemenea
 Nordul vrea să resbune.
 Pornirea popoarelor barbare !

Atâta=i notița lui Eminescu, în manuscriptul (berlinez) 2286, f. 72.

După Daciada lui Bolintineanu, E. plănuia alta, mai concentrată. Concepția lui era : Nordul (germanic) resbună peirea Daciei (dacice).

Până unde=l ducea pe poez contopirea nordică=dacică ne arată imediat rândul : „*Corbul Munin vestește peire*“. Munin este unul dintre cei doi corbi ai lui Odin. În *Snorra Edda* ¹⁾, în *Orbirea lui Gylfi* (*Gylfaginning*, cap. 38) se spune despre el : „Pe umerii lui (Odin) șed doi corbi care=i șoptesc în urechi toate întâmplările ce le văd ori le aud ; ei se numesc Hugin și *Munin*. Dimineața Odin îi trimite să sboare prin toate lumile, iar pela dejun ei se 'ntorc înapoi. Deaceea i se mai zice și zeul corbilor“. Ca explicare se citează versurile din *Edda*, v. 20—24 din *Cântecul despre Grimnis* (*Grimnismól*) ²⁾. La

¹⁾ Hugo Gering, *Die Edda* (1892) p. 330.

²⁾ Tot acolo, p. 73.

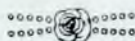
Em. Munin ar fi vestit peire; deci ar fi fost exact în rolul său mitologic=eddic.

Intercalarea lui Munin în *Decebalul* său este dovadă că *Edda* era cunoscută; și că Em. nu se sfa a prinde și din ea câte un motiv legendar ¹⁾).

Fila 72 v.—74 este, desigur, o cuvântare din epopée. Citez un fragment :

Știi tu ce-i Roma? să ți-o spun eu ce-i.
 Credeți voi că va dura în veci puterea voastră?
 Nu, pe cât v'ați suit, veți și cădea.
 * * * * *
 Vai vouă ce nici oameni nu sunteți
 Nici zei, ci=amestecul de rele
 Din amândouă aceste ființe.
 Mândri sunteți ca zcii, nu ca ei
 Plini de misericordie. Ca oameni
 Aveți o minte, însă inimă nu.
 Doriți ce zcii doresc...

Gh. Bogdan-Duică



Două documente dela revizorul Eminescu

Muzeul Etnografic al Școlii Normale de învățatori „Ștefan cel Mare“ din Vaslui a ajuns în posesiunea a două prețioase documente cari provin dela revizorul școlar Eminescu (1876). Ambele se găseau până deunăzi la Școala primară din satul *Laza*, jud. Vaslui. Le reproducem în clișeu și transcriere :

I.

Iași în 23 Ianuarie 1876

Domnule învățatoriu,

Prin Înaltul Decret Domnesc 2037 din 30 Dechemvrie anul expirat, Măria Sa Domnitorul au aprobat introducerea în mod obligator a următoarelor cărți didactice în școlile primare :

1. Metoda nouă de citire de Creangă ș. a. pentru clasa întâia.
2. Cartea de citire de o asociație de învățatori, vol. I p. cl. II
3. Idem vol. II p. cl. III
4. Idem vol. III p. cl. IV
5. Gramatica română, partea etimologică și sintactică de Manliu (În locul cărții citate sub 1 se poate admite însă și abecedarul de Dr. B. Costanfinescu; în locul celor de sub 2, 3, și 4 Cartea de citire de Creangă ș. a.).

¹⁾ Numele *Ogur* l=am cetit undeva; nu mai știu unde.

Vă comunic această dispozițiune cu invitație de a îngriji neîntârziat de introducerea acestor cărți în școala, ce o dirigeți.

Depozitul oficial pentru județul Iași e la librăria Dimitrie Daniel, pentru județul Vaslui la D. Gh. Hrisesculeu, director școlii primare de băieți din Vaslui. Cărțile se vând numai cu prețurile însemnate pe învelișoarea lor.

Revizor școlar
M. Eminescu

Data		Curs	Clasa	Cantitate	Observații
Anul	Ziua				
1876	April	27	1	1	<p>Inspectând astăzi școala din Com. Laza, am aflat prezenți 15 elevi din 41 înscriși.</p> <p>Citirea și scrierea merge bine. Frecvența mică se explică prin începerea</p> <p>Președintele școlii M. Eminescu</p>

II.

1876 April 27

Inspectând astăzi școala din Com. Laza, am aflat prezenți 15 elevi din 41 înscriși.

Citirea și scrierea merge bine. Frecvența mică se explică prin începerea

muncilor agricole, la cari și copiii sunt luați. Localul și instrucția fac o impresie des-
tul de multămitoare.

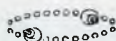
Revizor școlar

M. Eminescu

* * *

Documentul I e elocvent pentru prietenia lui Eminescu față de Creangă. Decât e regretabil ceea ce se cetește din rezoluția pusă de directorul școlii primare din Laza: că ordinul revizoratului n'a putut fi executat.

Constantin Capră



Multe și mărunte . . .

„Moș Pantazi“ despre Eminescu. — E vorba de acel „genial dezechilibrat“ Pantazi care în zilele copilăriei noastre (Bucovinenii din generația subsemnatului și-l amintesc desigur) credea că „limba universală de corespondență nu poate fi alta decât cea italiană“! . . . Constantin Iordăchescu (în articolul *Moș Pantazi*, „Revista Moldovei“ An. IV 1925—1924 Nr. 3—4—5 pag. 18—25) ne povestește amintirile despre Eminescu ale acestui Pantazi:

„— Dar fiindcă veni vorba de Eminescu, — nu cumva l-ai cunoscut?”

— Cum nu, dacă am învățat prin școli împreună. Mai întâi prin 1865 a urmat la Gimnaziu în Cernăuți ca un semestru, dar a plecat pe urmă cu o companie de actori. Nu era așa o raritate de student. Era însă bun prieten cu un alt elev vestit, Matei Lupu, căruia înainte îi zicea A Lupii, dar și-a schimbat mai în urmă numele în Lupu. L-am văzut apoi pe la 1871 în Viena. Eu eram student legitimat și matriculat în regulă la facultatea filosofică; Eminescu era auditor benevol. Era vestit la România-Jună; se purta cu plete, era amabil și foarte viu. N'am prea avut însă legături cu dânsul, fiindcă din fudulie proastă ori timiditate mă țineam tot departe, trăiam retras; nici la România-Jună nu eram înscris.

Cerc să-i mai stârnesc amintirile, dar degeaba. Atâta-i tot ce-mi poate spune: Nu-și amintește să-l fi întâlnit pe Eminescu în Suceava¹⁾“.

*

„Beșivul“ și „literatul“ Scipione Bădescu. — În același articol despre *Moș Pantazi* al lui C. Iordăchescu, informații despre Scipione Bădescu, intimul lui Eminescu (acelaș, despre care buletinul „Mihai Eminescu“ An. II 1931 spunea și el una=alta). Deci, dela C. Iordăchescu citire:

„— Din păcate, cam știm cum se fac enciclopediile, moș Pantazi. Poate ai cunoscut pe Scipione Bădescu, despre care s'a scris și o epigramă:

Un Scipione aveau Romanii,
Un Scipione brav general,
Un Scipione au Botoșanii,
Si stă călare pe-un antal.

¹⁾ Pentru aceasta cf. articolul *Eminescu la Suceava* în rev. „Făt-Frumos“ An. IV 1929, 196—197.

— Am auzit de dânsul.

— Nu știu prin ce împrejurare a ajuns de s'a trecut omul în *La grande encyclopedie* ca „mare scriitor român” unde și-a turnat o biografie strașnică, mai ceva decât a lui Eminescu“.

*

Eminescu inițiator al serbării dela Putna (1871). — În broșura *Serbarea dela Putna 1871*, Cernăuți 1932 pag. 6—7, d-l Teodor Bălan vrea să dărâme concluzia subsemnatului (din „Junimea literară” An. XII 1932, 456—457) că Eminescu a fost inițiatorul serbării dela Putna în 1871. Dar d-l Balan—in chip destul de bizar—invocă pentru sine mărturia a căror netemeinicie sau specială noimă o arătam în chiar „Junimea literară” citată: Slavici și scrisoarea lui Eminescu către D. Brătianu! D-l Bălan nu vrea să înțeleagă că modestia sau alte considerații îl puteau determina pe Eminescu să-și renege paternitatea acestei serbări! Cu asemenea argumente nu putem ajunge la concluzia că: „Așadară, Eminescu n'a fost inițiatorul serbării dela Putna” (Balan 7). Nici cu dovezi ca acestea: „În schimb se susține (sic) că ideea serbării dela Putna a fost lansată între membrii societății *România*” (Balan 7)! Sau: „Aurel Mureșianu, fostul ei președinte, să fi (sic) exprimat cel dintâi această idee” (Bălan 7)!

*

Leca Morariu

„**Venere și Madonă**”. — Până se vor culege toate amănuntele înrudirii lui Eminescu cu romanticii germani va trece timp...

Pentru „Venere și Madonă” avem un citat, din Jean Paul.

Jean Paul (în *Vorschule de Aesthetik*, vol. I.) scrie (§ 22): „Dar nu în pădurile vechi-germanice, ci în templele creștinești locuia iubirea romantică; și un Petrarca, care n'ar fi creștin, ar fi cu neputință. Singură Maria nobilitează romantic toate femeile; deaceia o Venere poate fi numai frumoasă, dar o Madonă, romantică. Această iubire superioară a fost sau este floare din creștinismul care, cu zelul său contrar lucrurilor pământești, topește corpul frumos într'un suflet frumos, pentruca apoi să iubească corpul în acest suflet, adecă (să iubească) frumusețea în infinit“.

Pe Jean Paul, Eminescu l-a cunoscut. Odată s'a comparat chiar cu un erou al lui, cu *Quintus Fixlein*.

Gh. B. = D.

Colecții din Buletinul MIHAI EMINESCU

An. I. 1930	}	câte 150 Lei
An. II. 1931		
An. III. 1932		

LA ADMINISTRAȚIA BULETINULUI !

C U P R I N S U L :

- Gh. Bogdan-Duică . . . „Dodecameron dramatic“ (Epoca berlineză)
Victor Morariu „Luceafărul“ în nemțește
Gh. Bogdan-Duică . . . Gânduri epice (Planul lui Decebal)
Constantin Capră . . . Două documente dela revizorul Eminescu
Leca Morariu și Gh. B.-D. Multe și mărunte . . .
Cuprinsul Anului III 1932



BULETINUL MIHAI EMINESCU

Apare în 3—4 fascicule pe an. — Abonamentul 150 lei pe an
Se desface numai în abonament! — Nu face schimb cu nici
o publicație periodică!

TIPARUL «GLASUL BUCOVINEI»
CERNĂUȚI

17068

PREȚUL 25 LEI